فاشیزم هەر یەکە.. “بەندەری فەیلی” بە نموونە -2-.. ئاسۆ کەمال

دوو مانگ بەسەر بەشی یەکەمی خوێندنەوەکەمدا[1] بۆ ڕۆمانی “بەندەر فەیلی” گوزەرا و ئێستا دەچمە خاڵی دووەم کە باسی فاشیزمە وەک سیستەم. لە بەشی یەکەمدا ئەم پرسیارەمان خستەڕوو کە بۆچی “بەندەر فەیلی” دوای “پرۆسەی ئازادکردنی عێراق” لەلایەن ئەمریکاوە ئازاد نابێت؟ ئەگەر بەندەر ببێتە سامپلێک بۆ دۆزینەوەی وەڵامی ئەم پرسیارە، ئەو کاتە دەزانین کێشەی خەڵکی کوردستان و عێراق بەدوای ڕوخانی سەدامیشدا لە نەبونی ئازادی دا لە کوێدایە؟ لێرەدا پێویستە بەدوای هاوشێوەیی سیستەمەکاندا بگەڕێین، نەک شێوازی جیاوازی حکومەتی بەعس لە حکومەتی فیدراڵی ئێستای عێراق و حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕیگەمان لێ بگرێت کە ئەودیوی شتەکان ببینین.. شەوی پێش لە کۆڕەکەی لەندن لەسەر ئەم ڕۆمانە، لە ئاخاوتنێکی دۆستانەدا یەکێک لە هاوڕێیان باسی پێویستی بونی پرۆژە بۆ گۆڕینی پەروەردە لە کوردستان کرد. بەختیار عەلی خاڵێکی وروژاند کە بۆ من جێگەی سەرنج بوو ئەویش کێشەی کوردستان سیستەمە نەک پرۆژە. ئەمە لە گۆڕان و ڕۆشنبیرە لیبرالەکانی پێشتر هاوڕێی بەختیار بوون لە پرۆژەی “ڕەهەند” دا ئەم ووشەیەمان زۆر بیستوە، بەڵام ئەمجارە بەختیار عەلی بەشێوازێکی جیاواز دەیخاتە ڕوو. من بەدوای ئەم لێکدانەوە تازەیەی بەختیاردا چووم بۆ فاشیزم تا بزانم بۆچی “بەندەر فەیلی” لەگەڵ ئازادبونی لە زیندانی بەعسدا بەڵام هەموو دامودەزگاکانی زیندان و ئیعدام و شکەنجە دەبنەوە بەشێکی ئەو سیستەمە نوێیەی ئەمریکا بەدیاری بۆ عێراقی هێناوە؟ لە “بەندەر فەیلی”دا خوێنەر بە زیندانە گەورەکەی سیستەم ئاشنا دەبێ لەم ڕۆمانەدا، کە “بەختیار عەلی” لە میدیای ئەمریکی و زیندانە نوێ کراوەکەی بەعسدا و جەلادەکانی “دیموکراسی عێراقی نوێ”دا پەیمان دەناسێنێ. ئەم ڕاستیە هونەریەی بەختیار لە ئەدەبدا دەیخاتە ڕوو پێویستی بەوە بوو بزانم چ ڕونکردنەوەیەک لای ئەم نوسەرە دەست دەکەوێ تا زیاتر ئەو لە ڕووی فکریشەوە ئەو بناسین و بزانین چ دنیابینیەکی هەیە. هەربۆیە جگە لە ڕۆمانی “بەندەر فەیلی” هاوکات چاوپێکەوتنەکەی “مەنسوور تەیفوری”م لەگەڵ بەختیار عەلی خوێندەوە، لە کتێبی “ڕەخنە لە عەقڵی فاشیستی”دا، کە پڕبوون لە پرسیاری گرنگ

ب□ ب□د□ستهنانی وەڵامەکە. لێرەوە دەزانین کە لای نوسەر، هەروەک لای “بەندەر فەیلی”، ئەوەی ڕویداوە لەعێراقدا لە ڕوخانی بەعسەوە بۆ “ئازادی/داگیرکاریی” ئەمریکا گۆڕانی ماسکی فاشیزم و شێوازەکەی بوە، نەک گۆڕان لە زیندانەوە بۆ ئازادی. هەربۆیە دەبینین پەیامی دەسەڵاتی نوێی عێراق بۆ مرۆڤێکی چەوساوە و ژێردەستەی وەک “بەندەر” هەر نەبونی ئازادی یە. ئەمە ئەو خاڵی دووەمەی ڕۆمانەکەیە کە دەمانەوێ تاوتوێی بکەین لێرەدا؛ درێژبونەوەی دیوارەکانی زیندانی فاشیزمی خۆرهەڵاتی و بۆ زیندانی هێشتنەوەی ئازادی لەلای دیموکراسی فاشیزمی خۆرئاوایی یەوە. لە وەڵامی پرسیارەکانی “مەنسوور تەیفوری” بەختیار عەلی دەڵێ” من لە بری کەپیتالیزم وشەی سیستم بەکاردەهێنم. فاشیزم واتە سیستەم، سیستەمیش واتە کەپیتالیزم. دەبێ کار لەسەر دەرخستنی جەوهەری تازە و ترسناکی ئەم کەپیتالیزمە بکەین لە خۆرهەڵاتدا، کە فاشیزمە. فاشیزم جەوهەری کەپیتالیزمی خۆرهەڵاتیە…[2]”

نوسەری “بەندەر فەیلی” دوای ناساندنێکی قوڵی سیمای ئەم سیستمە فاشیستیەی بەعس لەم ڕۆمانەدا، لە کتێبی “ڕەخنەی عەقڵی فاشیستی”دا سیست□م□ نوێیەکەی عێراق و کوردستانمان بۆ ڕون بکاتەوە کە چۆن میراتگری هەمان فاشیزمی بەعسە و لێرەدا دەڵێ” دەبێت ئەمڕۆ تەواو قسە لە حوکمی فاشیستی زۆرینەیەکی سیاسیش بکەین، زۆرینەیەک لە کوردستانی باشوور پارتی و یەکێتی و گۆڕان و هێزە دینیەکان بەیەکەوە و لەسەر یەک تەرز دروستیان کردوە، ئەم زۆرینەیە کاتێک دەبێتە هێزێکی تاریک و فاشی و ترسناک کە ڕۆشنبیران و سیاسیەکانیش، بەتایبەت کە دەشێ بە ڕادیکال سەیریان بکەین خۆیان فڕیبدەنە ناوی،.. بێدەنگی لەسەر کەپیتالیزم نیشانەی بێدەنگیەکی قوڵترە کە بێدەنگیە لەسەر فاشیزم.[3]”

لێرەدا ئەو پەیامەی گرنگە ئەوەیە کە بەختیارعەلی پێمان دەڵێ فاشیزم هەریەکە. بەعس و دەسەڵاتی تازە هێنراوی ئەمریکا بۆ عێراق و سیستمی د□س□□تدارێتی حزبەکان لە کوردستان یەک سیستمی کەپیتالیستی و یەک فاشیزمە. جگە لەمەش ئەوەش جێگای سەرنجە باسی دەوری ڕۆشنبیرانی لیبراڵ و خۆشباوەڕ بە ئەفسانە و دۆگمای دیموکراسی دیاری دەکا بەوەی ” ڕۆشنبیرە پۆپۆلیستەکانیش، پیشەنگی ئەم گاڕانە ئەخلاقییەی زۆرینەن”. [4]

سەرەتا ناچینە سەر جیاوازیەکانی لێکدانەوەمان لەسەر ئەم جۆری سیست□م□ یان هەڵسەنگاندنی جیاوازی کەپیتالیزمی خۆرئاوا و خۆرهەڵاتدا لای ئەم نوسەرە، بەڵکو ئەوەی گرنگە ڕەخنەی فکری

بەختیار عەلی لە پرۆژەی "بە دیموکراسی کردنی دەسەڵاتی کوردستان"ە، کە بانگەشەی بۆ دەکرێ لەلایەن ڕۆشنبیرە لیبراڵەکانی، وەک مەریوان وریا قانع و بەشێک لە هاوڕێکانی دوێنێی کە لە "ڕەهەند"دا بوون.

ڕەخنەکانی بەختیار دژایەتی ئەو خۆشباوەڕییەی ئەم جۆرە ڕۆشنبیرانەیە کە بۆ چەندین ساڵە بەدوای دروستکردنی کۆکتێلێکی مێژوویین لە گۆڕان و ئیسلامیەکان تا وەڵامی سوڵتانیزمی پارتی پێ بدەنەوە.

ئەم ڕۆشنبیرانە دەیانەوێ پرۆژەی "سیستمی فاشیزمی خۆرهەڵاتی"یەی کوردستان بە شێوەیەکی دیموکراسی و لە پرۆسەی دەستاودەستکردنی دەسەڵات و دابەشکردنی داهات بە یەکسانی لە نێوان هەموو ئەم هێزە "فاشیستانە"دا بچەرخێنن. دەسەڵاتێکی "فاشیستی" و سەرکوتی ئازادی ئەگەر بەشێوەی دیموکراسی پێکەوەیی یەکێتی و پارتی لەگەڵ گۆڕان و ئیسلامیەکان بێت، یان بە شێوەی "سوڵتانیانەی" پارتی بەبێ بەشداری ئەوانی تر، تەنیا یەک ناوەرۆکیان هەیە کە ئەویش، فاشیزمە و هیچی تر.

ئەمە بینینی هەموو سیستەمی دەسەڵاتدارێتیە، نەک تەنیا یەک لایەن و تەنیا یەکێک لە هێزە سەرکوتگەرەکانی. قسە لەسەر دژایەتی لایەنێک بە سولتانیزم نیە بەتەنیا، بەڵکو لەسەر بەرنامە پڕۆژە و خەونی ئەو لایەنە "ئۆپۆزسیۆن" و "بەرهەڵستکار"ەیە بۆ دنیاو سیستمی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی. کۆکتێلی گۆڕان و ئیسلامیەکان و پڕۆژە چاکسازیەکەیان هیچی لەو سیستمە جیاواز نیە کە خۆیان بەشێک بوون لە پەرلەمانەکەی و وەزارەتەکانی و یاسا و دادگاکانی. ئەمە ڕاستیەکە کە خەڵکی کوردستان بە کردەوە تاقیکردۆتەوە و بەختیار عەلی وەک ڕاستیەکی فکری پێداگری لێ دەکا بەرامبەر بە ڕۆشنبیرانی لیبراڵ. ئەم لیبراڵانە لە ڕێگەی بڵاوکردنەوەی خۆشباوەڕیەکانیانەوە ناڕەزایتیەکانی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێشی کوردستان جارێکی تر دەخەنەوە هەر هێزێکی تری پۆپۆلیستی تری بورژوازی کورد. ئەمە ئەو تەجروبەیەیە کە دەبێ لە ١٧ شوباتی ٢٠١١ وەریگرین و بزانین کە فاشیزم هەریەکە و سیستەمێکە نەک تەنیا کەسایەتی و حزب و بنەماڵە و دینێک، بەڵکو هەموو ئەمانە پێکەوە کێشەی نەبونی ئازادی مرۆقی چەوساوەیە لە کوردستان.

دوای زیاتر لە دە ساڵ لە ئەزمونی "ئەو درۆ ترسناکەی ڕۆشنبیرانی کورد لەگەڵ خۆیان و مێژوودا دەیکەن، کاتێک دەیانەوێت کەمپیتالیزمی خۆرهەڵاتی بەلیبرالیزمەوە، بەڕۆحێکی پۆزەتیقیستیەوە گرێ بدەنەوە، نەوەک بە فاشیزمەوە.." ئەمڕۆ کاتی ڕەخنەیەکی

ادیکاک ناورکی ئم کپتالیزم فاشیستیی خرهات و کوردستان بخاتوو. بام هرچن مانوسک پویستی ب ئامادکردنی کرستی مانکیتی، ل ئکترکان و شون و کات و خوندنوی دیوی ناووی کسایتی و وداوکان و هتد.. هر ئاواش ل بواری لکدانوی فکریدا ب خوندنوی ئم سیستم سیاسی و ئابوریی کپیتالیزم ل کوردستان پویستمان ب کرستی تیری و خنگران تاکو پیوندی ئم سیستم ب سیستمی گلبا و مدلی نیولیبرالیزمی ژئاوا و سندوقی دراوی نودوتی و بانکی جیهانی و دابشکردنی کاری نو بازای جیهانی سرمایو بخینوو. پویست بم لکدانو ماتریالیستیانی هز چینایتیکان و ململانکانیان یشکانی ئو دگما وئفسانی دیموکراتیزکردنی دوت و یفرمی سیستمی سیاسی کپیتالیزم ل خرهاتی ناواست و کوردستاندا، ک شنبیرانی لیبرال و ورد بورژوازی کورد بانگشی ب دکن، نیشان بدر و ب بنمایی خوراف و خشباویکانی ئم شنبیر پپلیستان بسلمنر.

بختیار علی هرچند ئم پرسیاران دوروژن سبارت ب کپیتالیزمی خرهاتی و خشباویکانی شنبیرانی لیبرا، بام وامکانی هشتا ل ئاستی ستیتمنت و ئنجامکدا ک خی پیان گیشتو، نک برهمی توژنیو و سلماندنکی زانستی بت، هربی ئم کاری تری و جدلکی جدیمان پویست سبارت ب ئابوری سیاسی کوردستان.

ئارگومنتک لردا لگ بختیار علیدا همان بت ئویی ک برهمهنانی فاشیزم لسر بنمای همان برهمهنانی سرمایی، فاشیزم و دیکتاتریت هروک دیموکراتی پرلمانی لم سیستم جیهانیی سرمایدا و بازای سرمای جیهانیدا جگای دیاریکراوی هی و بشدارن لم پرسی کی سرمایدا، ئمش پیوندی فاشیزمی خرهاتی و کپیتالیزمی ژئاوایی شن دکاتو.

ئستا با ئم پرسیار ل برامبر بختیارعلی دا زق بکینو؛ ئایا کپیتالیزمی خرئاوایی نبوو زیندانکی "بندر فیلی" یان نو کردو و همان سیستمی فاشیستیان ل برگکی دیموکراتیدا ل عراق دامزراندو؟

لردای ک دب پیوندی فاشیزمی خرهاتی و کپیتالیزمی ژئاوایی بناسینو. سیستمی نوی "دیموکراسی توافقیی کورد و شیع و سون" ل دیزاین و عقی دیموکراسی ئمریکاو هات تدر و چینی بورژوازی نگاونگی عراق لسایدا دساتی ئابوری و سیاسی دیموکراسی خی دامزراندو.

کپیتالیزمی خرئاوایی دورکی سرکی هی ل برهمهنانوی

فاشیزمی خۆرهەڵاتیدا. ئەمە لە عیراقدا نەک تەنیا بەهۆی ئەوەی سەرمایەی جیهانی و بازاڕی جیهانی و کەڵەکەی سەرمایە و کۆنترۆڵی سیاسی و سەربازی لەدەست زلهێزەکاندایە، بەڵکو بەتایبەت لەبەر ئەوەی کە دەوڵەتی سیاسی عێراق و بازاڕی ئابوری ئەم وڵاتە لە مێژووی سەد ساڵی ڕابردویدا هێزە ئیمپریالیستیەکانی سەردەمی دوای جەنگی جیهانی یەکەم و دیموکراسیەتی ئەمریکای سەردەمی گلۆبالیزمی دوای ڕوخانی سەدام، کاریگەری سەرەکی بووە لە داڕشتن و درێژەپێدانی ئەم فاشیزمە خۆرهەڵاتیە لە عیراقدا. هەربۆیە ڕۆشنبیرانی لیبراڵی کورد کێشەکەیان هەر ئەوە نیە کە خۆشباوەڕن بەوەی کە لە نێو چینی بورژوازی خۆرهەڵاتیدا هێزێکی لیبراڵی بورژوازی هەیە کە سیستمی دیموکراسی پەرلەمانی ڕۆژئاوایی کۆپی دەکا لە عێراق و کوردستاندا، بەڵکو قەناعەتیان بەوەیە کە سیستمی گلۆباڵی دیموکراسی ڕۆژئاوا ڤیژن و تاکە مۆدێلی سیستمی سیاسی جیهانی ئازاد و ڕزگاری کۆمەڵگەی مرۆڤایەتیە و بە گەیشتن بەم بەهەشتی دیموکراسیە تەنیا چەند ڕیفۆریك لە دەزگای سیاسی سوڵتانیزمی کوردستان و خۆرهەڵاتدا پێویستە. ئەمە هۆکاری ئەوەیە کە ڕۆشنبیرانی لیبراڵی کورد “بێدەنگن لەسەر کەپیتالیزم کە نیشانەی بێدەنگیەکی قوڵترە کە بێدەنگیە لەسەر فاشیزم”.

ئەمە لای بەختیار عەلی تەنیا گێڕانەوەی ڕاستیەکان بەشێوەی چیرۆک و ڕۆمان نابینین، بەڵکو ئەو دنیابینی و کێشە فکریەکانیش دەخاتە ڕوو کە ئەمە گرنگی دەدا بە دیبەیت و گفتوگۆ لەگەڵ ئەم ئەدیبە و ئەدەبەکەیدا.

---

[1] https://www.rwangauraxna.com/detail.aspx?IDNews=8583

[2] “ڕەخنە لە عەقڵی فاشیستی” p109,p112-113

[3] هەمان سەرچاوە، p108

[4] هەمان سەرچاوە، p108